

УДК 658.14/.17:005.922.1 (043.5)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-8>

Даценко Г. В.

*кандидат економічних наук,
здобувач наукового ступеня доктора економічних наук
Хмельницького національного університету*

Datsenko Hanna

*Candidate of economic sciences,
Applicant of scientific degree of Doctor of economic sciences,
Khmelnytsky National University*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ПІДВИЩЕННІ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Стаття присвячена розкриттю сутності механізму фінансового контролю як важливого інструмента підвищення фінансової безпеки промислового підприємства. Обґрунтовано актуальність та необхідність формування й забезпечення механізму фінансового контролю промислових підприємств, зазначено ключові переваги його реалізації. Визначено основні вимоги до розроблення механізму та основні завдання його реалізації. У зв'язку з цим сформовано, обґрунтовано послідовність дій щодо розроблення механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві, що представлена у вигляді основних етапів реалізації механізму та містить низку послідовних дій. Здійснено характеристику основних умов формування та реалізації механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві.

Ключові слова: фінансовий контроль, внутрішній контроль, фінансова безпека, механізм фінансового контролю, фінансові ресурси, підприємство.

Вступ та постановка проблеми. Фінансовий контроль сьогодні визначається як успішна складова вирішення завдань в аспекті закріплення основних вимог до законного ведення господарської діяльності, дотримання правопорядку, системності, оптимальності та збалансованості контрольних дій, що забезпечують державну, договірну та виконавчу дисципліну, з одного боку, та виконання державою міжнародних правових норм, що гарантує ефективне впровадження та розвиток ринкових відносин в Україні, з іншого боку. Координація та співпраця між державними органами фінансового контролю та керівниками підприємств забезпечують управлінському персоналу високий рівень відповідальності, автономності та оперативності під

час прийняття рішень, а також їх виконання, покращуючи їх професійний розвиток, що підвищує ймовірність забезпечення стабільності фінансової безпеки на підприємстві. Отже, досягнути максимальної результативності під час організації та проведення фінансового контролю, який забезпечить підвищення на підприємстві фінансової безпеки, можна лише за допомогою відповідного механізму.

Актуальність формування та забезпечення механізму фінансового контролю підприємств полягає у важливості на нинішньому етапі створення досконалої фінансової системи, яка забезпечуватиме та підвищуватиме фінансову безпеку на макро-, мезо- та мікрорівнях в умовах слабкої вітчизняної економіки, яка ускладнюється війною на сході України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливості розроблення механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки промислових підприємств наголошували у своїх дослідженнях багато вітчизняних економістів, зокрема Т.А. Бутинець, Г.В. Козаченко, Є.В. Калюга, М.Д. Корінко, Ю.В. Лаврова, С.Ю. Лапицька, С.О. Левицька, О.М. Ляшенко, В.П. Пономарьов, І.Б. Стефанюк. Водночас студіювання викладених у науковій літературі розробок учених з цієї проблематики дає змогу стверджувати, що сьогодні недостатньо уваги приділено визначенню поняття «механізм фінансового контролю підприємства», неповністю розкрито підходи до забезпечення цього процесу, не визначено складові механізму фінансового контролю підприємства. За таких обставин відбувається суттєве ускладнення процесу прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання.

Метою статті є визначення основних складових формування та забезпечення роботи механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки промислових підприємств.

Результати дослідження. Під час розроблення механізму фінансового контролю на промисловому підприємстві важливо визначити його структуру, яка, на нашу думку, повинна відповідати таким вимогам, як дотримання системного підходу під час дослідження фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві; формування елементів та блоків механізму фінансового контролю на підприємстві, що мають перебувати у взаємозв'язку та взаємозалежності; дотримання вимог чинної системи вітчизняного нормативного регулювання фінансового контролю з можливістю їх адаптації до європейських стандартів; забезпечення наукового обґрунтування заходів, вжиття яких спрямоване на вдосконалення фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки промислових підприємств; забезпечення адаптивності механізму фінансового контролю до мінливих умов зовнішнього середовища.

Крім того, в роботі механізму фінансового контролю на підприємстві мають бути присутні зворотні зв'язки, які забезпечують ефективну комунікацію щодо вирішення завдань, спрямованих на вдосконалення функціонування об'єкта. З огляду на вищевказане механізм фінансового контролю на промисловому підприємстві пропонуємо визначати як сукупність цілей та завдань, досягнення та виконання яких приводять до використання способів та засобів впливу, що підкріплюються інституційним, кадровим, організаційним, методичним, технічним та інформаційним забезпеченням, що встановлені керівництвом для здійснення законної та ефективної діяльності підприємства, що має відповідати основному результату, а саме підвищенню його фінансової безпеки.

Отже, вважаємо, що до основних завдань механізму фінансового контролю підприємства доцільно віднести [1; 2, с. 227–228; 3, с. 89] збирання, аналізування та надання достовірної інформації щодо процесів, які відбуваються на підприємстві; формування й забезпечення цілісного та ефективного інформаційного простору на підприємстві; контроль за організацією та функціонуванням обліково-економічної політики, виробничої, господарської та фінансової діяльності підприємства; формування та реалізацію альтернатив; своєчасне виявлення та попередження відхилень, які перешкоджають законному та ефективному використанню майна та фінансових ресурсів підприємства; ідентифікацію та оцінювання ризиків, вірогідне настання яких може привести до погіршення стану фінансової безпеки підприємства;

розроблення рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності вжиття заходів з фінансового контролю на підприємстві; забезпечення зворотного зв'язку між суб'єктом та об'єктом механізму фінансового контролю; орієнтацію діяльності підприємства на довгострокову перспективу й ринок.

Зазначимо, що кожен елемент механізму фінансового контролю може перебувати на різних етапах розвитку, будучи більшою чи меншою мірою досконалим. Взаємодія зазначених елементів дає змогу здійснювати їх взаємовплив. Отже, механізм фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки підприємства є саморегульованою цілісною системою, що містить сукупність елементів, які перебувають у постійній взаємодії та взаємозв'язку один з одним.

Варто зазначити, що механізм фінансового контролю загалом не є універсальним засобом досягнення об'єктивної, прозорої та законної діяльності підприємства, уникаючи будь-яких ризиків та загроз, проте за умови злагодженої роботи суб'єктів механізму та досягнення однакового рівня розвитку й впливу всіх його елементів такий механізм може стати запорукою підвищення його фінансової безпеки на підприємстві [5, с. 349].

Виходячи з цього, вважаємо необхідним сформувати та обґрунтувати послідовність дій з розроблення механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві, що наочно представлено у вигляді структурно-логічної схеми, яка містить три основних етапи, а саме підготовчий, реалізуючий та узагальнюючий, а також низку послідовних дій (рис. 1).

Як видно з рис. 1, процес організації дій формування механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві ґрунтується на прийнятті відповідного рішення про його впровадження. Вивчення викладених у науковій літературі розробок вчених з окресленої проблематики [2; 4; 6–8] дає підстави стверджувати, що позитивними тенденціями для формування механізму фінансового контролю є ідентифікація та оцінювання ризиків, що впливають меншою чи більшою мірою на стан фінансової безпеки підприємства, мінімізація або усунення яких забезпечує стійкість фінансової системи, що є надійним гарантом підвищення фінансової безпеки на підприємстві.

Розроблення та впровадження механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві є досить складним та дорогим процесом, через що керівництву необхідно з'ясувати те, чи достатньою мірою забезпечене підприємство необхідними фінансовими та людськими ресурсами. Якщо показники фінансово-господарської діяльності підприємства різко погіршилися, здійснювати впровадження механізму вкрай небажано. Прийняття рішення щодо впровадження механізму фінансового контролю на підприємстві має бути ретельно зваженим та обґрунтованим.

Злагодженість та узгодженість дій на підготовчому етапі забезпечать ідентифікацію проблем та відхилень у діяльності підприємства, а також визначення вимог до розроблення механізму фінансового контролю, які в подальшому стануть підґрунтям його реалізації.

Щодо реалізуючого етапу, то в цьому разі спочатку необхідно визначити цілі впровадження механізму. Звідси впливає об'єкт, на який будуть спрямовані контрольні дії, за які всередині підприємства відповідатимуть суб'єкти внутрішнього фінансового контролю.

Одними з найбільш відповідальних та складних етапів є впровадження механізму фінансового контролю в систему управління підприємством, оцінювання результатів впровадження фінансового контролю, розроблення

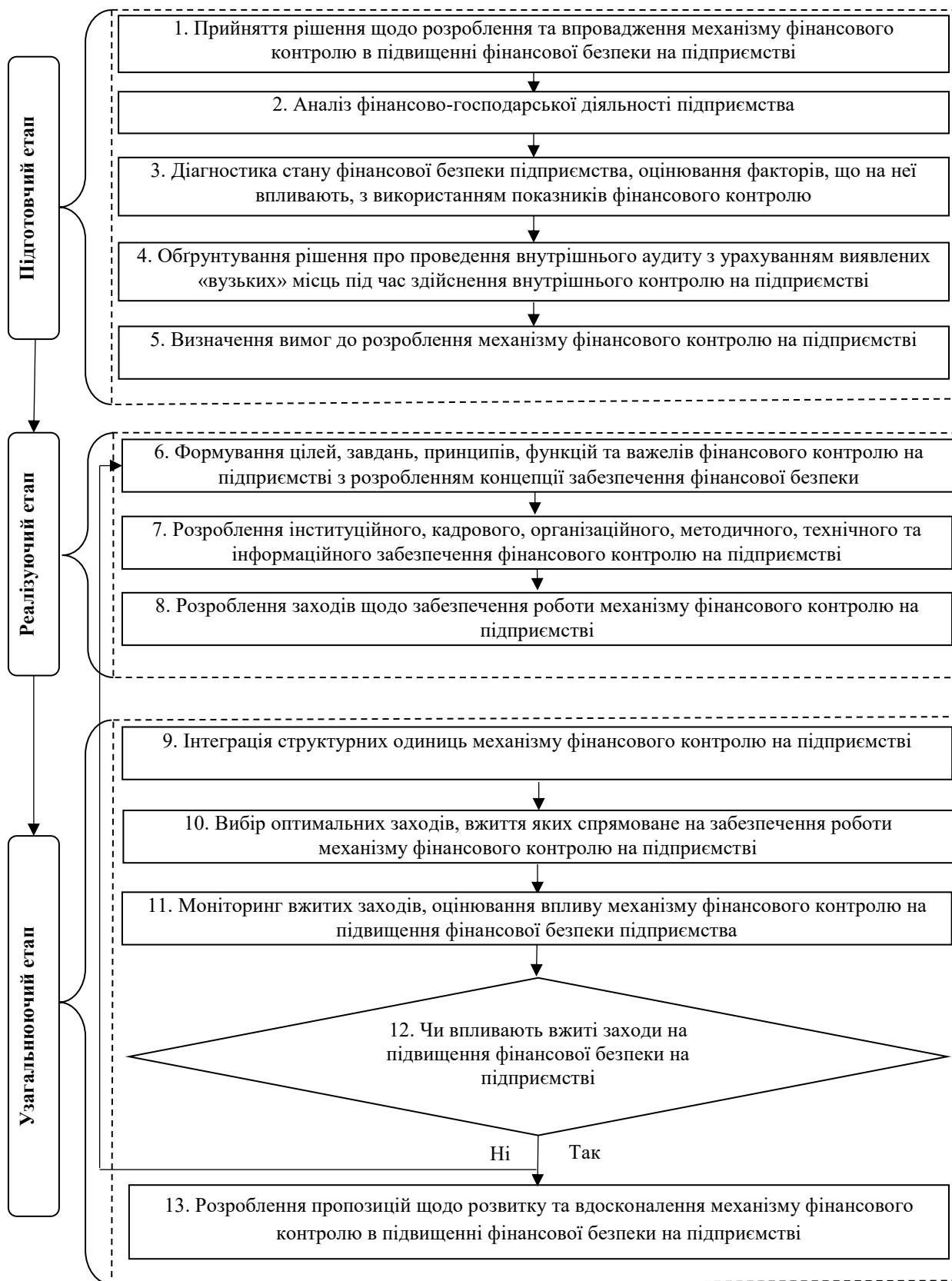

Рис. 1. Послідовність дій формування та реалізації механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві

Джерело: запропоновано автором

Основні умови формування та реалізації механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві

Умова	Характеристика
Розуміння змісту та завдань фінансового контролю	Для керівників підприємства повинні бути чітко зрозумілими зміст, функції та завдання фінансового контролю, усвідомлення його ролі та важливості проведення для фінансової безпеки підприємства. Лише після цього доцільно здійснювати підготовку до формування та реалізації механізму фінансового контролю на підприємстві.
Визначення мети	Формулювання та чітка деталізація головної мети фінансового контролю забезпечать уникнення помилок під час розроблення та реалізації найбільш прийняттого механізму в підвищенні фінансової безпеки підприємства.
Своєчасність, повнота та об'єктивність інформації	Однією з найважливіших умов формування та реалізації механізму фінансового контролю є якість інформаційних потоків, що визначається доступністю, повнотою, своєчасністю та достовірністю отриманої інформації про стан управління на підприємстві задля формування об'єктивних висновків щодо діяльності підприємства, а також своєчасного виявлення та усунення недоліків, як наслідок, прийняття ефективних управлінських рішень.
Відбір оптимальних підконтрольних показників	Відбір оптимальних підконтрольних показників забезпечить скорочення витрат часу на підготовку відповідних звітів служби внутрішнього аудиту для керівництва підприємства.
Доцільність проведення фінансового контролю	Впровадження механізму фінансового контролю без попереднього дослідження готовності підприємства до відповідних змін, що може супроводжуватись несприятливим фінансовим становищем, здатне привести не лише до неефективності цього механізму, але й до ускладнення наявної ситуації на підприємстві.

Джерело: розроблено автором на основі джерел [2; 4; 6–8]

коригуючих заходів для відповідних етапів реалізації фінансового контролю на підприємстві. З огляду на це саме результуючий етап потребує особливої уваги, адже від того, наскільки якісно та об'єктивно буде проведено останній, залежить ефективність впровадження та функціонування механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки загалом.

Звідси випливає, що процес реалізації фінансового контролю на підприємстві не завершується розробленням та вжиттям заходів, спрямованих на забезпечення роботи механізму. Задля ефективного функціонування механізму фінансового контролю необхідно здійснити моніторинг показників фінансового контролю з періодичним аналізом результативності функціонування. Якщо вжиті заходи з фінансового контролю виявились недостатньо ефективними, комплекс дій (від реалізуючого етапу) можна переглянути повністю або в окремих елементах механізму.

Зазначимо, що запропонований підхід до формування механізму фінансового контролю на промислових підприємствах забезпечить об'єднання всіх його елементів в єдиний інформаційний простір, виявлення причин відхилень, підвищення прозорості та об'єктивності формування його організаційної структури, виявлення дублюючих та конфлікуючих структурних компонентів, що дасть керівництву економічно обґрунтовану аналітичну інформацію в необхідних розрізах. Відповідно до отриманих результатів пропонуємо виокремити основні умови, яких необхідно дотримуватись під час формування та реалізації механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на підприємстві (табл. 1).

Підкреслимо, що ігнорування зазначених умов може мати негативні наслідки для впровадження механізму фінансового контролю, що перш за все приведе до зростання ступеня ризику, який несе загрозу фінансовій безпеці підприємства. Водночас врахування останніх забезпечить ефективне формування та реалізацію механізму

фінансового контролю на промисловому підприємстві. Зауважимо, що за досягнення максимальної ефективності роботи механізму фінансового контролю на підприємстві збільшуються інтенсивність та насиченість інформаційних потоків, що характеризуються підвищенням вимог стандартизації для забезпечення відповідності стану фінансової безпеки поставленим цілям та реалізованим завданням. Отже, сьогоденні внутрішній фінансовий контроль є одним із найбільш ефективних систематизаторів масштабних потоків економічної інформації, що забезпечує її рух в межах підприємства задля виявлення відхилень та прийняття відповідних рішень щодо усунення недоліків.

Задля отримання високої результативності прийнятих рішень доцільно забезпечити не лише надходження об'єктивної та достовірної інформації, яка відображає реальне становище на підприємстві, але й її своєчасне надання.

Висновки. Таким чином, процес розроблення та реалізації механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки на державних машинобудівних підприємствах представлений системою заходів, які мають певний ступінь новизни, оскільки передбачають системну адаптацію міжнародних засобів та важелів впливу в діяльності державних машинобудівних підприємств, забезпечуючи впровадження в механізм фінансового контролю елементів, що відображають їх специфіку в українських реаліях розвитку ринкової економіки.

Отже, досягнення ефективного функціонування підприємства загалом є можливим лише за допомогою впровадження ефективного механізму фінансового контролю, який дає змогу підвищувати його фінансову безпеку та досягати фінансової стабільності на основі своєчасного реагування на наявні відхилення. У зв'язку з цим перспективою подальших досліджень є розроблення структурно-логічної моделі механізму фінансового контролю в підвищенні фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки і промисловості*. 2010. № 29. С. 127–130.
2. Бутинець Т.А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології та практики : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2011. 772 с.

3. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 250 с.
4. Лапицька С.Ю. Фінансовий контроль як частина управлінського процесу : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. 104 с.
5. Корінько М.Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація : монографія. Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2007. 429 с.
6. Левицька С.О. Управлінський і внутрішньогосподарський облік: завдання, мета і ефективність впровадження. *Бухгалтерський облік і аудит. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки.* 2009. № 2. С. 27–35.
7. Стефанюк І.Б. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи. *Фінанси України.* 2009. № 11. С. 12–19.
8. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія. Київ : Ельга ; НікаЦентр, 2002. 360 с.

References:

1. Lavrova Ju.V. (2010) Mekhanizm zabezpechennja finansovoji bezpeky pidpryjemstva [The mechanism of ensuring the financial security of the enterprise.]. *Visnyk ekonomiky i promyslovosti*, no. 29, pp. 127–130.
2. Butynecj T.A. (2011) *Rozvytok nauky ghospodarskoghho kontrolju: problemy teoriji, metodologhiji ta praktyky* [Development of the science of economic control: problems of theory, methodology and practice]. Zhytomyr : ZhDTU (in Ukrainian).
3. Kozachenko Gh.V., Ponomarjov V.P., Ljashenko O.M. (2003) *Ekonomiczna bezpeka pidpryjemstva : sutnistj ta mekhanizm zabezpechennja* [Economic security of the enterprise: essence and mechanism of providing]. Kyjiv : Libra (in Ukrainian).
4. Lapyckja S.Ju. (2003) *Finansovyy kontrolj jak chastyzna upravlinskoghho procesu* [Financial control as part of the management process]. Dnipropetrovsjk : Nauka i osvita (in Ukrainian).
5. Korinjko M.D. (2007) *Kontrolj ta analiz dijajlnosti sub'jektiv ghospodarjuvannja v umovakh jiji dyversyfikaciji: teorija, metodologhija, dyversyfikacija* [Control and analysis of business entities in the conditions of its diversification: theory, methodology, diversification]. Kyjiv : Inform.-analit. aghentstvo (in Ukrainian).
6. Levycjka S.O. (2009) *Upravlinsjkyj i vnutrishnjoghospodarsjkyj oblik: zavdannja, meta i efektyvnistj vprovadzhennja* [Management and internal accounting: the task, purpose and efficiency of implementation]. *Accounting and auditing. Foreign Trade: Economics, Finance, Law. Series: Economic Sciences*, no. 2, pp. 27–35.
7. Stefanjuk I.B. (2009) *Derzhavnyj finansovyy kontrolj: problemy identyfikaciji j vyznachennja systemy* [Public financial control: identification problems and determination of the system]. *Finance of Ukraine*, no. 11, pp. 12–19.
8. Kaljughja Je.V. (2002) *Finansovo-ghospodarsjkyj kontrolj u systemi upravlinnja* [Financial and economic control in the management system]. Kyjiv : Eljgha ; NikaCentr (in Ukrainian).

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В ПОВЫШЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Статья посвящена раскрытию сущности механизма финансового контроля как важного инструмента повышения финансовой безопасности промышленного предприятия. Обоснованы актуальность и необходимость формирования и обеспечения механизма финансового контроля промышленных предприятий, указаны ключевые преимущества его реализации. Определены основные требования к разработке механизма и основные задания его реализации. В связи с этим сформирована, обоснована последовательность действий по разработке механизма финансового контроля в повышении финансовой безопасности на предприятии, которая представлена в виде основных этапов реализации механизма и содержит ряд последовательных действий. Осуществлена характеристика основных условий формирования и реализации механизма финансового контроля в повышении финансовой безопасности на предприятии.

Ключевые слова: финансовый контроль, внутренний контроль, финансовая безопасность, механизм финансового контроля, финансовые ресурсы, предприятие.

THE FINANCIAL CONTROL MECHANISM FORMATION IN IMPROVING THE SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Summary. The article is devoted to revealing the essence of the financial control mechanism as an important tool for improving the financial security of an industrial enterprise. The urgency and necessity of formation and maintenance of the financial control mechanism of industrial enterprises are substantiated; the key advantages from its realization are stated. It is proved that in accordance with certain criteria of modern financial control mechanism formation at the enterprise, the entity mechanism adjusts the measures of influence with the aim of approximation of the current parameters of the entity to the planned norms. The basic requirements for the development of the mechanism and the main tasks of its implementation are defined. In this regard, the sequence of actions for the development of the financial control mechanism in improving the financial security at the enterprise, which is presented as the main stages of implementation of the mechanism and contains a series of sequential actions, is formed and substantiated. The article emphasizes that the proposed approach to the formation of the mechanism of financial control at the enterprise will ensure: unification of all its elements in a single information space, identification of causes of deviations, improvement of transparency and objectivity of the organizational structure of the mechanism formation, identification of duplicating and conflicting structural components, which will provide management with economically sound analytical information in the necessary sections. The characteristics of the basic conditions for the formation and implementation of the financial control mechanism in improving the financial security at the enterprise are described. It is proved that the financial control mechanism is a universal means of achieving objective and lawful activity of the enterprise, capable of avoiding any risks and threats and in the condition of coordinated work of the mechanism entities and achieving the same level of development and influence of all its elements, which can be the key to the financial security at the enterprise.

Key words: financial control, internal control, financial security, mechanism of financial control, financial resources, enterprise.